

ДЕТЕРМІНАНТИ ДИСЦИПЛІНИ «ОРКЕСТРОВИЙ КЛАС» У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми. Розвиток суспільства в нових економічних умовах зумовило низку проблем у вихованні всебічно розвиненої особистості. Тому перед педагогічною наукою стоїть завдання, пов'язане з вирішенням проблеми формування естетичної та художньої культури молоді, розвитку творчого потенціалу особистості. Одним із дієвих засобів фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є оркестри, в яких вони беруть безпосередню участь. У цьому контексті вважаємо важливим створення належних умов повноцінного функціонування навчально-виховного процесу, скерованого на продуктивну музично-педагогічну діяльність студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна музична педагогіка має значні досягнення, які прямо чи опосередковано стосуються питань розвитку художньо-творчого потенціалу студентів (Л. Арчажнікова, О. Апраксіна, Л. Коваль, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова та ін.). Дослідники зосереджують свою увагу на проблемах професійної освіти, педагогічної культури, організації культурно-дозвілєвої діяльності та підготовки майбутніх учителів до естетично-виховної роботи в школі.

Наукове осмислення оркестрової культури накопичило певний потенціал на рівні музикознавства, мистецтвознавства, історіографії, мистецької педагогіки. Про це свідчать наукові дослідження В. Авксентьєва, Д. Благого, Т. Докшицера та ін. Організаційно-педагогічний і художньо-педагогічний ресурс оркестрового класу висвітлив в своїх працях Ю. Бай, О. Блох, Б. Брилін, В. Дряпіка, О. Ільченко, Ж. Клименко, В. Кузнецов, В. Кучерук, Н. Кучерук, В. Лабунець, В. Лапченко, В. Лебедев, І. Маринін, В. Овод, Т. Пляченко, Я. Сверлюк, Б. Тихонов, М. Филипчук та ін.

Мета статті – висвітлити проблему освоєння когнітивного і виховного ресурсу оркестрового класу в детермінаційному руслі як важливої освітньої ланки сучасної музичної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У професійному дисциплінарному блоці в результаті освоєння курсу «Оркестровий клас» у студентів формуються одночасно загальнокультурні, загальнопрофесійні та спеціальні професійні компетенції. Оркестровий клас передбачає наявність таких спеціальних професійних знань, умінь і навичок у студентів у галузі:

- виконавства на спеціальному (основному) інструменті;
- виконавства на додатковому інструменті;
- ансамблевого виконавства та виконавства в оркестровій групі;

- власне оркестрового виконавства (колективного спільного цілісного виконавства);
- читання оркестрових партитур та ін.

«Оркестровий клас» по праву посідає ключове місце в професійній підготовці музиканта-виконавця, значною мірою визначає потенціал її вдосконалення й одночасно постає в ролі показника реальних можливостей майбутніх фахівців. Гносеологічна, комунікативна, аксіологічна і креативна функції активно виявляють себе в руслі «Оркестрового класу», який являє собою одночасно навчальне, виховне середовище, засіб і процес навчання, виховання і підсумковий художній продукт.

Нам імponує думка С. Кручиніна, який відзначав: «...музичний колектив, особливо його внутрішнє життя, стосунки між учасниками, їхнє ставлення до музики викликали здивування, деяку заздрість. Не просто зацікавленість своєю справою, а захопленість і навіть закоханість у музику, якусь особливу увагу до виконання один одного» [4, с.22]. У цьому контексті логічним вважаємо вислів А. Пазовського: «виконавець завжди заражається творчою думкою і почуттями своїх партнерів. Ці почуття викликають у нього аналогічні емоції, якими він, у свою чергу, заражає інших виконавців, створюється одночасний процес випромінювання і сприймання взаємного почуття» [5, с.157].

Як слушно зауважує О. Блох, «гру кожного виконавця в оркестрі може визначати низка стимулів:

- бажання бути повноправним членом музичного колективу, який відповідає всім технічним і художньо-творчим критеріям спільного музикування;
- наявність позитивного прикладу для наслідування (концертмейстери оркестрових груп, більш досвідчене, розвинене покоління музикантів-оркестрантів, солістів-майстрів);
- мобілізуюче начало диригента;
- психологічна підтримка учасників колективу;
- емоційно-почуттєва підтримка слухачів;
- постійна можливість отримання нового знання;
- наявність ближньої, середньої і далекої перспективи творчого життя колективу та ін.» [1, с. 215].

Слід підкреслити, що до переліку навчального комплексу, який несе в собі «Оркестровий клас», варто включити також творчу свободу, артистизм, інтонаційну культуру, високий рівень емоційно-чуттєвого сприйняття і втілення, глибоку взаємодію «розуму і серця».

Варто зазначити також, що в процесі оркестрового виконавства в оркестрантів значною мірою активізуються різноманітні відчуття, уявлення, сприйняття, увага, пам'ять, що забезпечує ефективність процесу пізнання і навчання.

Ключем до розуміння мобілізуючого, стимулюючого феномену оркестрового класу в освітньому середовищі є організація репетиційної роботи оркестрового колективу, яка базується на професійно-творчій дисципліні.

На думку Б. Вальтера, дисципліна в оркестрі визначається як «зовнішня і внутрішня». Він, зокрема, підкреслює, що «вищий внутрішній порядок, притаманний будь-якому мистецтву, отже і виконавському, не може бути досягнутий за умов зовнішнього безладу» [2, с.67]. Таким чином, у розумінні автора, зовнішня дисципліна полягає у створенні спокійної атмосфери для творчої роботи. Але для успішності «необхідна вища внутрішня, тобто художня дисципліна, яка по-справжньому впорядковує музикування» [3, с.67-68].

Ми вважаємо, що до структури зовнішньої дисципліни оркестрантів входить не тільки звичайна людська дисциплінованість, а й уважне ставлення і точне виконання авторських і диригентських вказівок. Що ж стосується внутрішньої дисципліни, то тут ключовим елементом є духовно-емоційна, єдина для всього творчого колективу оркестрантів психологічна установка на художнє втілення авторського задуму і диригентської інтерпретації музичного твору.

Узагальнюючи висновки науковців щодо ролі організаційних аспектів роботи з оркестровими колективами, зазначимо, що професійна (свідома) дисципліна повинна стабілізувати зовнішній і внутрішній порядок у роботі оркестру, забезпечувати елементарну (нормативну) базу наступних художньо-інтерпретаторських пошуків. Вона включає, перш за все, елементарну дисципліну - загальноприйняті норми поведінки (своєчасну явку на репетицію, належний стан інструменту, попереднє розігрування, правильну посадку, зосередженість і увагу під час репетиції тощо), а також низку вимог ритуального порядку, наприклад, вітання диригента-педагога вставанням. По-друге, організаційно-внутрішню дисципліну, а саме норми підготовки оркестрового приміщення до репетиції (установку пюпітрів і стільців, розкладку нотного матеріалу, провітрювання в перервах) оркестрантами. По-третє, музично-виконавську дисциплінованість, яка включає норми, що забезпечують настройку оркестру і його розігрування під керівництвом диригента-педагога; грамотне прочитання оркестрантами нотного тексту, гру по руці диригента з особливою увагою до його жестів; культуру слухання під час гри; єдність ритму, артикуляції, фразування, штрихів, аплікатури тощо. Отже, цей, вищий, рівень професійної дисциплінованості оркестрантів репрезентує музично грамотне виконання оркестрових партії з урахуванням загальнозрозумілих вказівок диригента.

Творча (підсвідома) дисципліна відбиває високий рівень психологічного стану молодих оркестрантів. На цьому рівні провідна роль належить прийняттю майбутніми фахівцями позиції диригента-педагога щодо розуміння авторської художньої ідеї і створення власної концепції виконуваного твору.

Яскравим проявом художньо-творчої дисципліни в оркестровому колективі є максимальна сконцентрованість оркестранта, мобілізація його психічних та фізичних сил, а також виконавських можливостей для переконливого і яскравого втілення спільних художньо-інтерпретаторських задумів диригента-керівника й учасників оркестру через єдність фразування,

акцентуації, агогіки, характеру звуку тощо. Таким чином, і професійна, і творча дисципліна в оркестровому колективі постають як цілісне утворення, багаторівнева і багатокомпонентна система.

Висновок. Освоєння ресурсів оркестрового класу як феномена музичної культури та важливої ланки музично-освітнього процесу дає змогу спроектувати способи подальшого вдосконалення підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва. Отримані в процесі навчання музично-слуховий досвід, а також досвід колективної творчості не тільки мають практичне значення для успішного оволодіння виконавською технікою ансамблевої гри, але й дозволяють майбутньому педагогу-музиканту набути навички, актуальні для сучасної музично-педагогічної діяльності: вибудовувати спілкування зі своїми учнями за принципом творчого діалогу й активізувати з його допомогою їхнє прагнення до творчого пошуку.

Список використаних джерел та літератури

1. Блох О. А. Педагогика оркестрово-ансамблевого исполнительства / О. А. Блох // Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. – 2013. – № 2 (52). – С. 212-218.
2. Вальтер Б. О музыке и музицировании / Б. Вальтер // Исполнительское искусство зарубежных стран. – Вып. 1. – М. : Гос. муз. изд-во, 1962. – С. 3-118.
3. Вальтер Б. Тема с вариациями: Воспоминания и размышления / Б. Вальтер // Исполнительское искусство зарубежных стран. – Вып. 4. – М : Музыка, 1969. – С. 5-295.
4. Кручинин С. И. Наедине с оркестром (записки музыканта) / С. И. Кручинин. – М. : Радуга, 1982. – 182 с.
5. Пазовский А. М. Записки дирижера / А. М. Пазовский. – М. : Советский композитор, 1966. – 561 с.